

N:o 17.

Uppläst och godkänd hos Första Kammaren den 7 mars 1888.
— — — — Andra Kammaren den 7 — —

Riksdagens skrifvelse till Konungen, angående försäljning af åtskilliga mindre kronoegendomar.

(Statsutskottets utlåtande n:o 23.)

Till Konungen.

Under åberopande af bilagdt protokoll öfver finansärenden för den 31 december 1887 har Eders Kongl. Maj:t i en samma dag afgifven proposition (n:o 3) föreslagit Riksdagen att medgifva:

att vid inträffande arrendeledighet af sådana söder om Norrland belägna, under förvaltning af kongl. domänstyrelsen ställda och för statsverkets räkning utarrenderade egendomar, hvilka i arrende lemnade mer än 200 kronor, men icke utöfver 400 kronor, det måtte bero af Eders Kongl. Maj:t att, efter omständigheterna i hvarje fall, förordna, huru vida egendomen fortfarande borde för kronan bibehållas eller till större eller mindre del försäljas; samt

att, der Eders Kongl. Maj:t pröfvade försäljning böra ega rum, densamma måtte ske i den ordning och under de vilkor, som enligt kongl. brefvet den 29 maj 1874 gälde för försäljning af mindre hemman och lägenheter, med iakttagande derjemte af de särskilda bestäm-

meler, Eders Kongl. Maj:t kunde finna lämpligt att, i allmänhet eller i vissa fall, för försäljningen meddela;

dock under vilkor att de genom försäljning inflytande medel skulle användas för inköp af skogbärande eller till skogsbörd tjenlig mark; hvilka medel borde inlevereras till riksgäldskontoret och der bokföras på sätt vore stadgadt angående köpeskillingarna för de kronoegendomar, som säljas enligt kongl. brefvet den 29 maj 1874.

Enligt hvad i förenämnda statsrådsprotokoll meddelas, hafva intill 1887 års slut kronoegendomar i enlighet med Riksdagens förut fattade beslut blifvit försålda till ett antal af 275, för hvilka egendomar, bevillingstaxerade till 764,868 kronor 99 öre och förut utarrenderade för tillhoppa 25,881 kronor 59 öre jemte städja till belopp af 2,089 kronor 37 öre, betingats i köpeskilling 1,469,688 kronor 6 öre. Dessa siffror gäfvu vid handen, att sammanlagda köpeskillingarna för de intill nämnda tid sålda kronoegendomarne uppginge till nära dubbla beloppet af egendomarnes taxeringsvärden vid tiden för försäljningen, medan den årliga arrendeafkomst, staten före försäljningen uppburit af samma egendomar, motsvarade icke fullt 2 procent af hela köpesumman. Äfven under de tryckta konjunkturer för jordbruket, hvilka varit rådande under de senaste åren, hade de till försäljning utbudna kronoegendomarne i allmänhet betingat i förhållande till taxeringsvärden och arrendeafgifter höga pris, och endast mindre ofta hade inträffat, att tillfredsställande köpeanbud icke erhållits, hvilket då vanligen berott af särskilda omständigheter, såsom att den utbudna egendomen varit obebyggd eller i vanhäfd eller ock att en allmännare misstro till den närmaste framtiden gjort sig gällande hos invånarne inom vissa trakter af landet. Detta förhållande, samtidigt med att, vid domäners utbudande på nytt arrende, arrendebeloppen i icke obetydlig grad nedgått, och att bland kronans arrendatorer ett allmännare betryck gjort sig gällande, som nödgat statsmagterna att icke blott eftergifva en del af sistlidet års arrende, utan äfven bevilja flertalet arrendatorer rätt att före kontraktstidens utgång afträda sina arrenden — en rätt hvaraf ock ett ganska stort antal arrendatorer begagnat sig — syntes gifva stöd för den uppfattning, att åtminstone de mindre jordbruksdomänerna icke i kronans ego lemnade den afkomst, som enskilde egare vore i stånd att afvinna desamma.

Så väl flertalet af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande som domänstyrelsen hade i afgifna utlåtanden tillstyrkt, att den nu ifrågasatta försäljningen måtte omfatta de domäner, för hvilka arrendet utginge med belopp från 200 till och med 500 kronor. Den utredning

domänstyrelsen lemnat rörande de egendomar, som tillhörde denna kategori, syntes emellertid gifva anledning att åtminstone icke för närvarande låta försäljningen erhålla en fullt så stor omfattning. Enligt hvad domänstyrelsen upplyst, utgjorde de domäner, hvilkas arrenden uppginge till mer än 200 men icke utöfver 500 kronor, ett antal af 921, taxeringsvärderade till 8,192,900 kronor och lemnande i årligt arrende 318,709 kronor 83 öre. Fördelade man dessa egendomar i grupper allt efter som arrendeafgiften stannade inom belopp af 300 kronor, 400 kronor eller 500 kronor, uppkomme enligt de uppgifter, domänstyrelsen lemnat, följande resultat:

	Antal.	Taxeringsvärde, kronor.	Arrende, kronor.
egendomar med arrende af 200—300 kronor	297	1,967,480: —	73,713: 43.
» » » » 300—400 »	323	3,038,780: —	110,145: 66.
» » » » 400—500 »	301	3,186,640: —	134,850: 74.
Summa	921	8,192,900: —	318,709: 83.

Det framginge häraf, att, medan arrendeafgiften i förhållande till taxeringsvärdet utgjorde i medeltal för egendomarne i den första gruppen 3,74 och för egendomarne i den andra gruppen 3,62 procent, samma procenttal i fråga om egendomarne i den tredje gruppen uppginge till 4,2. Ehuru taxeringsvärdet icke vore att anse såsom en fullt tillförlitlig mätare af egendomarnes verkliga värde hvar för sig, borde man likväl af den meddelade uppgiften kunna draga den slutsats, att de egendomar, som tillhörde den oförmälda tredje gruppen, i sin helhet lemnade en jämförelsevis god afkomst. Det stora antal, hvartill enligt nu lemnad uppgift egendomarne inom de tre grupperna tillsammans uppginge, gäfvade och anledning befara, att, om försäljningen nu utsträcktes till egendomarne inom alla tre grupperna, ett ofördelaktigt förhållande möjligen skulle uppstå emellan antalet utbudna egendomar å ena sidan och antalet spekulanter med tillräcklig köpstyrka å den andra. Det syntes därför vara skäl att åtminstone icke för närvarande utsträcka försäljningen längre än till egendomar, tillhörande de båda första grupperna, hvilka inneslöte tillsammans 620 egendomar med taxeringsvärde af 5,006,260 kronor och årligt arrende till belopp af 183,859 kronor 9 öre.

Nu, lika litet som vid de föregående tillfällen, då Eders Kongl. Maj:t och Riksdagen fattat beslut i fråga om domäners afyttrande, borde försäljning uppställas såsom ovilkorlig regel, utan pröfning få ega rum beträffande hvarje särskild domän, huru vida densamma borde försäljas

eller af någon anledning åt kronan bibehållas. Denna pröfning blefve naturligen, i den mån den komme att gälla domäner med högre värde, af ökad betydelse och fordrade hänsyn till åtskilliga omständigheter, vid hvilka det icke ansetts nödigt att fästa någon synnerlig vigt, då fråga varit om smärre lägenheter, hvarvid pröfningen i allmänhet inskränkts till en undersökning, huru vida lägenheten varit lämplig att helt eller delvis tagas i anspråk för skogsväsendets räkning eller behöflig för annat särskildt statsändamål. Sålunda borde, förutom då anledning af nu anförd beskaffenhet förekomme till egendoms bibehållande, försäljning icke ega rum, då egendom ansåges med fördel kunna sammanslås under ett arrende med angränsande dylik egendom, då till följd af egendoms läge eller andra omständigheter det med visshet kunde förutses, att densamma inom den närmare framtiden skulle erhålla ett väsendtligen ökad värde, eller då på grund af särskilda förhållanden egendoms bibehållande såsom jordbruksdomän kunde anses vara kronan till synnerlig fördel o. s. v.

Ofvan meddelade uppgifter angående resultatet af den redan verkställda försäljningen af kronoegendomar synas Riksdagen otvetydigt ådagalägga, att denna försäljning varit en finansielt riktig åtgärd, hvars betydelse i sådant hänseende ytterligare ökats genom den omständighet, att en jemförelsevis betydande del af arrendeinkomsten för de smärre jordbruksdomänerna måste åtgå till förvaltningskostnader. Det gynn samma ekonomiska resultat, den hittills skedda försäljningen sålunda medfört, synes emellertid äfven vara att förvänta af en försäljning i större omfattning. Med afseende härå har Riksdagen, som ej heller förbisett den betydelse i socialt hänseende, ett vidgadt tillfälle för mindre bemedlade jordbrukare att förvärfva eganderätt till jord kan innebära, ansett en utsträckt försäljning af de för statsverkets räkning utarrenderade egendomarne medföra stor fördel för det allmänna. Frågan om huru långt denna försäljning under närvarande förhållanden lämpligen bör sträckas torde måhända vara föremål för olika meningar; men då nu icke förelegat förslag till försäljning i större omfattning än till egendomar, som lemna 400 kronor i arrende, har Riksdagen funnit sig böra bifalla hvad Eders Kongl. Maj:t i detta hänseende föreslagit.

I afseende å ifrågavarande försäljning af kronoegendomar har Eders Kongl. Maj:t vidare hemställt, att densamma måtte ske i den ordning och under de villkor, som enligt kongl. brefvet den 29 maj 1874 gälla för försäljning af mindre hemman och lägenheter, med iakttagande derjemte af de särskilda bestämmelser, Eders Kongl. Maj:t kunde finna lämpligt att, i allmänhet eller i vissa fall, för försäljningen meddela;

och har Riksdagen funnit sig böra bifalla Eders Kongl. Maj:ts förslag i denna del.

Hvad slutligen beträffar dispositionen af de medel, som komma att inflyta för de till försäljning föreslagna egendomarne, har, enligt hvad af förenämnda statsrådsprotokoll inhemtas, då frågan om en utsträckt försäljning af jordbruksdomäner i mellersta och södra Sverige nu åter upptagits, sådant skett förnämligast med afseende å vigten att i större omfattning, än som kunnat ske med hittills tillgängliga medel, åt staten förvärfva mark, som bure skog eller egnade sig till skogsbörd. Om än i en senare tid i åtskilliga delar af landet ett stigande intresse för skogsvården framträdte, kunde det icke förnekas, att den enskilda skogshushållningen mångenstädes vore långt ifrån tillfredsställande; och särskildt vore det under närvarande förhållanden, då jordbruket lemnade en minskad afkastning, att befara, att de enskilda skogarne skulle anlitas utöfver deras produktionsförmåga. Det kunde sålunda tagas för gifvet, att det enskilda skogskapitalet, hvaraf i öfrigt en icke ringa del medtagits och fortfarande medtoges för odlingsändamål, efter hand komme att nedgå; men i samma mån växte ock betydelsen af statens skogar. Med riktig uppfattning häraf hade man i utlandet länge sträfvat att i möjligaste mån utvidga statsskogarne. En jemförelse af svenska och utländska skogsförhållanden visade ock, att knappast något annat land i Europa hade att framvisa en i förhållande till landets hela skogsområde så ringa areal af allmänna skogar som Sverige. Enligt en tabell, som vidfogats domänstyrelsens den 26 maj 1885 afgifna utlåtande i fråga om lagstiftning för den enskilda skogshushållningen, utgjorde de allmänna skogarne i vårt land endast 16,07 procent af landets hela skogbärande areal, medan exempelvis samma slags skogar af den skogbärande marken upptogo i Finland 58, i Ryssland 63,3, i Preussen 44,9, i Danmark 18,2 och i Norge 25,06 procent. Sveriges underlägsenhet i detta hänseende, som i synnerhet vore betydande i landets sydligare och mellersta delar, der statsskogarne knappast uppginge till 6 procent af utmarken, syntes så mycket mer beaktansvärd, som vårt land i högre grad än de flesta andra europeiska länder vore och för framtiden måste blifva hänvisadt att ur skogarne hemta en väsentlig del af sina inkomster. Förvärfvandet för statens räkning af större områden för skogskultur egde äfven i ett annat afseende en ganska stor betydelse, i det att uppdragande och tillhandahållande af virke af gröfre dimensioner derigenom möjliggjordes. Frågan om uttagande af den största möjliga behållning af skogsafkastningen genom användandet af kortare eller längre omloppstid vore visserligen icke ännu löst, men det lede intet

tvifvel, att mången enskild skogsegare af brist på förlagsmedel eller för tillfällig vinst nödgades afverka sin skog, så snart virket uppnått för sågning användbara dimensioner, hvaremot staten alltid hade förmåga att afvakta den mest gynsamma tidpunkten för afverkning af de slag af virke, som bäst lönade skogsodlarens möda.

Sedan år 1874, då tillgångar för skogsköp först bereddes dels genom den då beslutade försäljningen af smärre kronoegendomar och dels genom ökning af reservationsanslaget till skogsväsendet, hade för kronans räkning blifvit inköpta eller beslut fattats om inköp af områden med en sammanlagd areal af omkring 45,300 hektar; och hade härtill åtgått dels af reservationsanslaget till skogsväsendet 524,082 kronor 61 öre, dels af influtna medel för sålda kronoegendomar 726,209 kronor 54 öre, hvarutöfver till betäckande af ännu icke utbetalda köpeskillingar anvisningar å influtna och inflytande medel för sålda kronolägenheter blifvit gjorda med tillsammans 397,355 kronor 79 öre.

Äfven med den ökning i försäljningsmedlen, som borde blifva en följd af det vid senaste riksdag fattade beslutet om försäljning af kronoegendomar i Norrland, kunde det inflytande köpeskillingsbeloppet icke beräknas i medeltal för år till mer än omkring 150,000 kronor; och då reservationsanslaget till skogsväsendet numera till den allra hufvudsakligaste delen erfordrades för att bestrida utgifterna för de allmänna skogarnes skötsel, i följd hvaraf ock detta anslag under de senast förflutna åren kunnat till då afslutade skogsköp bidraga allenast med hvad som åtgått till sjelfva köpeomkostnaderna, vore sålunda de tillgångar, som stode till Eders Kongl. Maj:ts förfogande för köp af skogsmark, mycket begränsade. Att för detta ändamål bereda ökade medel hade syntts föredragande departementschefen desto mera önskligt, som, på sätt domänstyrelsen påpekat och äfven framginge af de till styrelsen ingångna försäljningsanbudena, den närvarande tidpunkten erbjöde synnerligen gynsamma tillfällen att för måttliga pris åt kronan förvärfva lämpliga skogsområden.

Riksdagen, som vidhåller den mening, att försäljning af statsverkets jordbruksdomäner icke bör ega rum, med mindre annan fast egendom till motsvarande värde åt kronan förvärfvas, har funnit det ändamål, hvartill de genom hittills beslutade försäljningar af kronoegendomar inflytande köpeskillingarna ansetts böra användas, eller inköp af skogbärande eller till skogsbörd tjenlig mark, fortfarande böra tillgodoses äfven med de medel, hvilka genom den nu ifrågasatta, utsträckta försäljningen varda disponibla; och har Riksdagen alltså bifallit jemväl hvad Eders Kongl. Maj:t i detta hänseende föreslagit.

Riksdagen har alltså medgifvit,
att vid inträffande arrendeledighet af sådana söder om Norrland belägna, under förvaltning af domänstyrelsen ställda och för statsverkets räkning utarrenderade egendomar, hvilka i arrende lemna mer än 200 kronor, men icke utöfver 400 kronor, det må bero af Eders Kongl. Maj:t att, efter omständigheterna i hvarje fall, förordna, huru vida egendomen fortfarande bör för kronan bibehållas eller till större eller mindre del försäljas; samt

att, der Eders Kongl. Maj:t pröfvar försäljning böra ega rum, densamma må ske i den ordning och under de vilkor, som enligt kongl. brefvet den 29 maj 1874 gälla för försäljning af mindre hemman och lägenheter, med iakttagande derjemte af de särskilda bestämmelser, Eders Kongl. Maj:t kan finna lämpligt att, i allmänhet eller i vissa fall, för försäljningen meddela;

dock under vilkor att de genom försäljningen inflytande medel skola användas för inköp af skogbärande eller till skogsbörd tjenlig mark; lärande medlen böra inlevereras till riksgäldskontoret och der bokföras på sätt nu är stadgadt angående köpeskillingarna för de kronoegendomar, som säljas enligt kongl. brefvet den 29 maj 1874.

Stockholm den 7 mars 1888.

Med undersätlig vördnad:
